جوانی نهێنی یەکانی گوڵ و گوڵە ڕەنگینەکان

ئازاد عبدالله صدیق

هەموو شتێکی جوان .. جوانە وەك گـــوڵ ، وو شتێکی پاك .. پاکە وەك گـوڵ ، پێویست بــە ەڵدان و دەرخستنی ، ڕوی ڕاستی ئـەو لایەنـە خەین کە نیشتمانی شیرین و ڕەنگینمان بەهـــۆی ە بەپیت و ئاوو هەوا سازگارو کانی و قەڵـــەردی راوە کەللە تەزێن و شیرین جیاگەردن کەشەکانەوە ای شین بوون و مەیدانـــی نـــاز فرزشتن و دەرخستن و تەراتێنی هەمەڕەنگـ گوڵ و گوڵالەی ر بە جۆری بۆن خۆش و ڕەنگینە .. بەڵام ئەوەی کە ەرمارە پێویستە لەم ڕۆژگارە پێ لـــــە گۆڕان و کەوتنە خێرا یـەی سەراپای جیهاندا بریتی یـە دی کەوا دەبێ سەروکاری ئـــەم گوڵە قەشەنگانە ین ... نەك تەنها وەك هۆیەکی جوانی و پاکی و بۆن و بەرامەی سەرمەستکەر سەیری بکـەین ... چونکـە جیهانی بەرفراوانی گوڵ زۆر لایەنی شاراوەو گەلێـك سوودی گرنگی بڕبایەخیشی هەیە بۆ مرۆڤ لــەم بارەیەشەوە بەپێـــــی تاقیکردنـەوە زانستـــی و سایکۆلۆژی یەکان دەرکەوتووە کــەوا (گوڵ وەکـو دەرمـــان و چارەسەرکەرێکی باشـــی نەخۆشـــی سایکۆلۆژی مێتـك بەکار دەهێنرێ) .

ئەگەر بڕێك ئاوڕ بەرەو دواوە بدەینەوە دەبینین : ـ

یەکێك لەزانا ئاودارەکانی (چین) پێش هەزاران ساڵ لەمەوبەر وتوویەتی : ـ

(ئەگەر دوو نانت هەبوو ... یەکێکیان بفرۆشەو بە پارەکەی گوڵێك بکڕە ! چونکە (نانـــی یەکـــەم

خواردەمەنی‌یە بۆ لەش بەڵام دووەم خواردەمەنی‌یە بۆ گیان .

* گوڵو زانستی دەروونی (سایکۆلۆژی)

جیهانی گوڵ تایبەتی جیهانێکی فراوانو دلگیرەو چەند لێکۆلینەوەو توێژینەوەی زانستیو سایکۆلۆژی نوێ بە دوورودرێژی چوونەتە ناو قولایی جیهانی گوڵو گوڵاڵەو ڕەنگەکانیانەوەو باسی کاریگەری گرنگی دەکەن بۆ سەر مرۆڤ .

پەیمانگای لێکۆلینەوەی گوڵ لە (شیکاگۆ) ڕایگەیاند کەوا گوڵی سوور یاریدەی چالاکی لەشو هێمن کردنەوەی مێشك دەداتو هەروەها دەبێتە هۆی چالاکی لێدانی دڵ . جا لەبەرئەوە گوڵی سوور پتر دەبرێ بۆ نەخۆش .. وەك لای خۆشمان باوە . زیاد لەمەش هەمان پەیمانگای ناوبراو ڕایگەیاند کە گوڵی سوور ئارەزووی خواردن ئەکاتەوەو وا لە مرۆڤ دەکات پتر حەز لە خواردنو خۆراك بکات . لەلایەکی دیکەشەوە سەلمێنراوە کە ڕەنگی زەردو سەوزو سپی جۆرە پشوویەك دەدا بە ماسولکەکانی لەشو دەبێتە هۆی ئارامکردنەوەو هێمنیو خەو لێخستنی مرۆڤ .

هەر لە کۆنیشەوە مرۆڤ خۆشەویستی‌یەکی بێپەرواو پڕ سۆزی لەگەڵ گوڵو گوڵاڵە دلڕ فینەکاندا هەبووە لە سەرتاسەری ئەم جیهانەدا بۆ نموونە : ـ

(میسری‌یە کۆنەکان گوڵیان لەگەڵ خۆیاندا بردووە بۆ پەرستگاکانیانو لە ماڵەکانیاندا دایان ناوەو ماڵەکەیان پێ ڕازاندۆتەوە .. تەنانەت بڕێك جار خۆشەویستی‌یان بەرامبە گوڵ لەمەش تێپەڕیوەوە گەیشتۆتە ڕادەی پەرستن وەك پەرستنی جۆرە گوڵێك کە ناوی (گوڵی لۆتس)ە ،

لەکوردەواریشدا هەرچی بەرەو ڕاخەرو بەرهەمە فۆلکلۆری‌یە چنراوەکانمانە وێنەی گوڵی هەمەچەشنەیان تیا نەخشێنراوەو تاوەکو ئێستاش لەبەر هەیوانەکانی گوندو شارە خنجیلانەکانی بڕێك لە ناوچەکاندا گوڵی هەمە چەشنەی وەك (ڕێحانەو لالە عەباسو لاولاوو ، هەمیشە بەهارو شەستپەڕ دەڕوێنن) .

ێستاش ... واتە لەم سەردەمەدا مرۆڤ کەوتۆتە لاسایی‌کردنەوەی سروشتو لەهەموو لاوە خەریکی دروستکردنی گوڵی دەستکردە لە پلاستیكو شتی دیکە ..

گوڵ سەرچاوەیەکی ئابووری‌یە

بێجگە لەوەی کەوا گوڵ خۆشیو جوانی دەبەخشێ بە مرۆڤ .. لە بازاڕی کڕینو فرۆشتنیشدا لە مەیدانی ئابووریو بازرگانیشدا ڕەواجێکی باشی هەیە . لە زۆر شوێنی جیهاندا بازاڕی کڕینو فرۆشتنی هەیە ، چ بە شێوەی تۆویان شەتڵ لە باخچەکاندا یان بە چەپك .. هتد

هەروەها گوڵ سەرچاوەی سەرەکیو یەکەمین کەرەستەی خاوی پیشەسازی بۆ نەخۆشی جۆربەجۆرە بەتایبەتی وولاتی (فەرەنسا) لەم بارەیەوە ڕۆڵێکی گرنگو دەستێکی باڵای هەیەو ساڵانە دەسکەوتێکی باشی ئابووری دەستگیر دەبێ .

وڵاتە پێشکەوتووەکان برەوێکی باشیان داوە بە گوڵو تاڕادەیەکی تەواو خۆیانی لەگەڵدا ماندووەکەنو گرنگی‌یەکی گەلێك بڵندی پێدەدەن بە چاندن ڕواندنو زۆرکردنو قەڵەچۆکردنی ئەو نەخۆشی‌یانەی کە تووشی دەبن ... هەروەها بە بلاوکردنەوەو ڕواندنی لە شوێنە گشتی‌یەکانو سەیرانگا خۆشەکاندا . بەڵام بەداخەوە لە وڵاتە دواکەوتووەکاندا برەێکی وا بە گوڵ نادرێتو نرخو بەهای گرنگی فەرامۆش کراوە .

گوڵو خواردەمەنی

زانستی نوێ ئەو ڕاستی‌یەی سەلماندووە کە گوڵ سوودێکی باشی هەیە بۆ خواردنو دەرمانێکی پر

سووده بۆ چارەبەکردنـــی نەخۆشی . وەلـــەم بارەیەشەوە هەوڵی بەردەوام و بێپەروا دراوەو ڕۆژ بە ڕۆژ پتر گەشەی پێدەدرێ . هەڵاڵەی گوڵ واتە (ئەو تۆزە وردەی کە لەسەر ئەندامی نێرینەی گوڵە کەوەیە) چەند جۆرە ڤیتامینێکی زۆرە تێدایە وەکو کۆمەڵەی ڤیتامیـــن و ڤیتامیـــن و تاکەشەکرەکان وپرۆتینات و چەند توخمی کانزایی دیکـەی هەمـــە چەشنی وەك (ئاسن و کالیسیۆم وخـوێ .. هتـــد) تاقیکراوەتەوەکە وائەگەربێت و برێك لـەو هەڵاڵـــە (تۆزی ئەندامی نێرە)یە بکرێتە ســـەر خواردەمەنـی دەبێتە هۆی یارمەتیدانی هەرسی خواردنەکە بێجگـە لە وەش ڕیخۆڵە بەهێزتر دەکات و وەك دەرمانێکـی سەرکەوتووش بەکارهێنراوە بۆ چارەسەری ئـــەو منداڵانەی کە گەشە ناکەن و سستن لە گەورەبووندا . زۆر سەرکەوتوانە ش بۆ چارەسەرکردنی نەخۆشـــی کەم خوێنی (هیمۆفیلیا) بەکارهێنراوە .

دیـسان ئەگەربێت و (گوڵاو) کەلە گوڵ دەگیـرێ بکرێت بەسەر خواردەمەنیا بێجگە لەوەی کە تـام و بۆنێکی خۆشی دەداتێ سوودێکی هەرە بەرز و گرنگـی دیکـــەشی هەیـــە ئـــەویش پاککـــردنی خواردەمەنییەکەیە ئێمە ئەگەر ئاورێك بە ڕابووردووی کۆمـــەڵەکەمانـــدا بخشێنین دەبینیـــن زۆر داب و ئادگاریان لە ناودا باوبووەوتاوەکو ئێستاش لـــە زۆر شوێندا ماوە ، کە لە کاروباری پزیشکیدا پشتیان بـە گوڵبەستبوو گوڵاویان دەگرتەوە و دەیان برژاند بەسەر نەخۆشەکاندا کە تەنها بۆ مەبەستی بۆنـە خۆشەکەی نەبووە بەڵکو کاریگەرییەکی گرنگیشی هەبووە لەسەر کەمکردنەوەی بـــر دامرکانـــدنـــە وەی ئازاری نەخۆشەکە .

گوڵی پرتەقالیش بـۆ ئارامکردنەوەی مێشك و دەمارەکانی سوودێکـی باشـــی هەیـــە جگەلەوەیکە باشتریـــن دەرمانیشە بـــۆ ئەوکەسانەی تووشـــی کەمخەوی (خـــەوزڕان) دەبـــن لـــە شـــەودا . جاکەوایە با پتر ئاشنایی لەگەڵ گوڵدا پەیدابکەیـن و زێدەتر بچینە نـــاو ئـــەم جیهانـــە نهێنییە وەو ڕەوی پێبدەین و هیوادارم هەموو گوڵ بن ... بـەڵام تەمەنتان گوڵ نەبێ .

سەرچاوەکان :ـ

1 ــ گۆڤاری (الثـــوره الزراعیـــه)ژ (٢٢) ، (٢٣)

٢ ــ آفـاق جامعیە ژ (٣) سالی یەکەم ١٩٧٧

ئیفلیجی منداڵ

٧

ئامادەکردن و وەرگێڕانی
ابو بار حسین علی

ئیفلیجی منداڵ نەخۆشییەکی تووندو گـەلێ مەترسی دارە درماوییە کە بە ئێرەی پەتایان تـــاك تاك ڕوو ئەدات و ئەتەنێتەوە .

ئەم نەخۆشییە هەر تەنها تووشی منداڵ نابێ بەڵام بە زۆری تووشی ئەو منداڵانە ئەبێ کە تەمەنیـان لە نێوان (٢ــ٥) ساڵاندایـە .

هۆی تووشبوونی نەخۆشییەکە بریتییـە لـە سێ جۆر ڤایرۆس ، کە لە مرۆڤێکی توو شبووەوە بـۆ مرۆڤێکی لەش ساغ ئەگوێزرێتەوە یان هەر لـەرێی ئەو کەمانەی کە نیشانەی نەخۆشییەکەیان هەڵگرتووە بۆ کەسانی تر ئەگوێزرێوە ئەم گوێزانەوەیش لە رێی بۆری هەناسەدان و گەلێ شوێنی ترەوە ئەبێ . وەتوو شبوون بەیەکێك لەم سێ جۆرە ڤایرۆســــە ، دژە بەرگری یەك ناداتە جۆرەکانی تـر .